

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 6/7/8, jaargang 5, juni/juli/augustus 2005

Uitgave: 10 PBC's/PSO's. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@probiblio.nl

Van de redactie

Een klein ongelukje - de val vanaf een hoog trottoir - veroorzaakte dat de redacteur van de Nieuwsbrief twee maanden letterlijk *uit de running* was. Na zich door dikke pakken met de *definitieve Richtlijn in concept* en stukken over *certificering* te hebben heen geworsteld, opiniebijdragen te hebben gelezen, de *Nieuwsbrieven* van het procesbureau tot zich te hebben genomen, kennis genomen te hebben van de bibliothekentest van Vrij Nederland en bekeken te hebben waar provincies eigenlijk hun OCW-gelden aan uitgeven, stelde hij vast dat er nog niets veranderd is. De wereld verandert, de bibliotheekvernieuwing blijft hetzelfde. Er wordt erg veel *papier* geproduceerd, erg veel. Er is behoefte aan samenvatting en duiding. Er wordt erg veel *geld* besteed aan organisatieadviesbureaus en aan vederlichte *leukigheidjes*, waarvan de *strandbibliotheek* slechts het meest luchtige voorbeeld is. Er is grote behoefte aan onderscheid tussen zinnige en onzinnige bestedingen. Wat moet de kerntaak van de openbare bibliotheek zijn, in een tijd waarin de *beeldcultuur* oprukt en de overheid plus bijhorende instituten volgens hoogleraar Wim van Dinten door hun rationele *schriftcultuur* het contact met grote delen van de samenleving kwijt zijn? We gaan weer verder.

Wim Keizer
18 augustus 2005

Mutaties bij PBC's/PSO's

Per 1 juli 2005 heeft mevrouw **Bettina de Jong**, directeur van Bibliotheekservice Fryslân, de organisatie verlaten. De Raad van Bestuur heeft een interim-directeur aangesteld, mevrouw **Jellie Tiemersma**. Zij is werkzaam geweest in het hoger onderwijs, bij de overheid en in de bibliotheekbranche.

Per 1 oktober 2005 vertrekt de heer **Theo de Koning** bij *Cubiss*, tot voor kort PBC voor Noord-Brabant geheten. Theo wordt directeur/voorzitter van een organisatie op het gebied van geïndiceerde jeugdzorg, met het hoofdkantoor in Maastricht. *Cubiss* is de nieuwe naam van de tot een Facilitair Bedrijf of Provinciale Service Organisatie omgevormde PBC. Volgens een door *Cubiss* zelf uitgegeven folder gaat het om "een heldere naam": "*Cubiss* staat voor bibliotheken, culturele veld, Brabant, shared services en informatie". *Cubiss* zet zich neer als dé facilitaire organisatie voor Brabantse bibliotheken en andere culturele instellingen.

Certificeringsnormen; kritiek van VOB-leden

De Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) heeft haar leden opgeroepen te reageren op een notitie over certificering, zoals die op 9 juni 2005 geagendeerd stond voor de ledenvergadering. Dit naar aanleiding van het feit dat stuk nogal wat discussie en vragen oproep. De indruk bestaat dat de bibliotheekwereld zich kwetsbaar gaat opstellen, terwijl het maar de vraag is wat de overheden er mee gaan doen. Ook vonden leden dat de normen aan de ene kant te laag gesteld zijn en aan de andere kant te hoog. 3% van de bruto loonsom besteden aan opleiding en ontwikkeling vond men te laag en 8% van de omzet besteden aan innovatie te hoog. Ook werd betwijfeld of bibliotheken in staat zijn jaarlijks 10 tot 15 % van de collectie te vervangen.

Instapniveau, Normen, Richtlijn

De VOB moet de afspraken over certificering, volgens het Koepelconvenant, afstemmen met de VNG. Het gaat dus weer over geld. De bibliotheekwereld beschikt nu over:

- een instapniveau, uitgedrukt in een bedrag per inwoner;
- concept-certificeringsnormen;

- een "definitieve Richtlijn in concept". (citaat Nieuwsbrief Procesbureau 23 juni 2005).

De VOB omschrijft het verschil tussen certificering en richtlijnen (inmiddels: Richtlijn geheten - wk) als volgt: "Certificering en richtlijnen dekken elkaar niet helemaal. Een bibliotheek die het certificaat krijgt, voldoet aan de *basiseisen* voor het functioneren in het netwerk van bibliotheken, maar is daarmee nog geen optimale basisbibliotheek. De richtlijnen verwoorden juist dat optimale niveau".

Lidmaatschapsvoorwaarde

"Certificering maakt ook duidelijk wat de burger van ons gezamenlijk merk, de *openbare bibliotheek* kan verwachten. Een openbare bibliotheek is een gecertificeerde bibliotheek. Dat hoort een lidmaatschapsvoorwaarde voor de Vereniging te zijn. Op dit punt zullen de statuten van de Vereniging moeten worden aangepast".

Veel tekst, paar getallen

De als bijlage gepubliceerde certificeringsnormen bevatten veel tekst en de volgende getallen:

- 3% van de brutoloonsom wordt besteed aan opleiding en ontwikkeling;
- een vestiging is minimaal 15 uur per week open, waarvan 30% buiten kantooruren;
- 8% van de omzet wordt besteed aan innovatie;
- jaarlijks dient gemiddeld tussen 10 en 15% van de collectie vervangen te worden, in verband met de actualiteit.

"Wassen neus"

De bibliotheken van Alkmaar (4 VN-sterren, zie verderop), Amstelveen (5 VN-sterren), Haarlemmermeer (3 VN-sterren), Hilversum (niet VN-getest), Purmerend (niet VN-getest), Velsen (niet VN-getest) en Zaanstad (niet VN-getest) hebben de VOB als reactie op de oproep laten weten dat de hele certificering een *wassen neus* is, als de VNG haar leden niet kan afdwingen dat zij de kosten die gepaard gaan met de certificeringsnormen gaan betalen. Ze stellen vast dat sommige gemeenten nog niet eens het instapniveau halen.

De bibliotheken hebben bezwaren tegen het INK-model dat ze "erg intern gericht" noemen.

Ze zijn verder bang voor te hoge kosten voor de vierjaarlijkse audit.

Wat de getallen betreft, noemen ze 8% voor innovatie onrealistisch. Ook vervangen van 10 tot 15% van de collectie noemen ze voor vele bibliotheken onhaalbaar.

Richtlijn voor vernieuwingsagenda

Gemeenten worden geacht samen met hun (basis)bibliotheek aan de hand van de Richtlijn een vernieuwingsagenda op te stellen. De VNG heeft bij staatssecretaris Medy van der Laan uitstel bepleit tot 2006 en dat ook gekregen. Reden: *er zijn nog geen getallen die iets zeggen over de financiën*. Er is door de VOB en de VNG inmiddels een "definitieve Richtlijn in concept" gepubliceerd - een heel erg dik stuk van 55 pagina's, waaraan echter het cijfermateriaal nog ontbreekt.

De verwachting is dat het stuk in bestuurlijk overleg van IPO, VNG en OCW op 26 augustus 2005 wordt vastgesteld. De tekst van de concept-Richtlijn is te vinden op www.bibliotheekvernieuwing.nl. en www.debibliotheken.nl. Informatie over de certificering op www.debibliotheken.nl.

Raad voor Cultuur pleit voor mediawijsheid

Wie niet "mediawijs" is, raakt sneller maatschappelijk buitengesloten. Om optimaal te kunnen functioneren in een van media doordrenkte samenleving is het zaak dat burgers de kennis, de vaardigheden en de mentaliteit hebben om zich gemakkelijk en betekenisvol in die omgeving te bewegen. De verantwoordelijkheid voor de bevordering van die "mediawijsheid" ligt onder meer bij de overheid. Zij dient vanuit een ander perspectief beleid te voeren. Daarin gaat het er bijvoorbeeld minder om kinderen te beschermen tegen kwalijke media-invoeden dan om hen en hun ouders in hun mediagebruik te versterken. Dat schrijft de Raad voor Cultuur aan staatssecretaris Medy van der Laan.

Geen media-educatie meer

De Raad voor Cultuur spreekt in zijn advies "Mediawijsheid. De ontwikkeling van nieuw burgerschap" niet langer over media-educatie. Zowel in de praktijk als in het overheidsbeleid is media-educatie te exclusief gericht op onderwijs, kinderen en jongeren, aanbod en bescherming. Om

optimaal te kunnen functioneren in de hedendaagse maatschappij zou volgens de Raad iedereen mediawijs moeten zijn, en niet alleen op het terrein van de media of de cultuur maar evenzeer op het terrein van de zorg, de politiek of de veiligheid. Daarbij gaat het er om dat burgers media niet alleen consumeren maar ook produceren en dat zij zich bovendien bewust zijn van de houding waarmee zij dat doen en het effect dat het heeft.

Invulling burgerschap

De Raad constateert dat burgerschap langzamerhand een nieuwe invulling krijgt. Dat komt mede doordat de overheid steeds vaker een beroep doet op de zelfredzaamheid van de burger. Media spelen daarbij een belangrijke rol: zonder de mogelijkheden van Internet zou de overheid nooit op dezelfde manier een dergelijk beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de burger kunnen doen. In de ogen van de Raad heeft de overheid dan ook een zorgplicht als het gaat om het bevorderen van mediawijsheid. Dit ook om te voorkomen dat de tweede digitale kloof die door het Sociaal Cultureel Planbureau is gesignaleerd tussen kansarme burgers die op een beperkte en kansrijke burgers die op een brede wijze van media gebruik maken, alleen maar groter wordt. De bevordering van mediawijsheid verdient naar de mening van de Raad dan ook een prominente plaats op de (ICT-)innovatie-agenda van de rijksoverheid.

"Voorbeeldige inhoud"

De Raad ziet tevens een rol weggelegd voor de publieke media die "voorbeeldige" inhoud moeten maken en daarnaast hun kennis en expertise ook ten dienste moeten stellen van het nieuwe maatschappelijk middenveld. Behalve media-instellingen moeten ook culturele instanties en *openbare bibliotheken* zich rekenschap geven van het bredere perspectief op mediacompetenties. Een apart beleidsveld en een apart instituut voor jeugd en media, zoals wordt voorgesteld vanuit het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, acht de Raad echter onnodig. Naar zijn mening druist een centrale bundeling van kennis en praktijken in tegen de huidige ontwikkelingen die juist het belang van decentralisatie benadrukken. Bovendien acht de Raad het meer effectief om kinderen en hun opvoeders te versterken in hun mediagebruik dan hen tegen de kwalijke

invloed van die media te beschermen.

Onderwijs niet enige speler

In het aangescherpte perspectief van de Raad blijft onderwijs een belangrijke speler, zij het niet langer de enige. Een apart vak of opname in kerndoelen of eindtermen acht de Raad niet nodig; wel is hij voorstander van het aanstellen van *mediacoaches* in het onderwijs. Dezen bieden begeleiding en inspiratie bij mediaonderwijs op de eigen school, dragen zorg voor continuïteit en ontwikkelen projecten met *buitenschoolse partners*.

Signalering

Wim van Dinten: geen tijd meer voor schriftcultuur

"De beeldcultuur heeft voor de overheid grote gevolgen. De overheid en de instituten die er deel van uitmaken, produceren denkbeelden die schriftelijk worden gecommuniceerd. Dat paste in een tijdperk waarin tijd en ruimte is om te overdenken wat er op papier staat. Nu is daar geen tijd meer voor. Je toont iets op televisie of op Internet. Het slaat aan of niet. Als het aanslaat, is het wereldwijd bekend. Tegen de tijd dat de zorgvuldige procedure tot een conclusie leidt, heeft niemand er meer belangstelling voor. Zorgvuldigheid is een leeg begrip geworden". Dat zegt Wim van Dinten, bijzonder hoogleraar *Management van Verandering* aan de Erasmus Universiteit, in een interview in Binnenlands Bestuur van 13 mei 2005. Wim van Dinten werkte jarenlang in managementfuncties bij de Rabobank. De aanleiding voor het interview was dat het vertrouwen van de burger in de overheid zich op een historisch dieptepunt bevindt. Wim van Dinten legde Binnenlands Bestuur uit hoe het komt dat de overheid de samenleving niet meer begrijpt.

Beeldcultuur tast democratie aan

Van Dinten constateert dat de departementen vaak proberen problemen op te lossen met maatregelen die leiden tot nieuwe regels. "Dat is dus het *eerste punt* waarop het mis gaat. Het is echter dubbel mis. Ze kunnen de problemen niet oplossen met regels, omdat het stellen van regels juist het probleem is. Het eerste wat er aan de hand is, is dat we te maken hebben met een

beeldcultuur. Als iets de kijker niet boeit, zapt hij weg. De presentator, zanger, acteur, kunstenaar is in deze beeldcultuur belangrijker dan de wetenschapper die alles rationeel beredeneert en verklaart. De betekenis van wat je als overheid doet, wordt in zo'n cultuur heel anders ervaren. President Bush begrijpt dit. John Kerry niet en die kreeg daarom alleen verbinding met kiezers van het type Maarten van Rossum", aldus Van Dinten, die vervolgens zijn in de aanhef gemelde uitspraken doet.

Over die beeldcultuur zegt hij verder dat het proces wordt versterkt door de grote aandacht in de beeldcultuur voor rituelen. "Neem het overlijden van de paus en het kiezen van een nieuwe. De katholieke kerk trekt daarmee enorme aandacht in de media. Dat heeft weinig te maken met inhoud. Het is pure fascinatie. Rook die uit de schoorsteen komt. Beelden en rituelen scoren. Dat tast de inrichting aan van de parlementaire democratische organen, die gebaseerd zijn op rationaliteit en geletterdheid. Je ziet dan ook alom de veroudering van overheidsinstellingen ontstaan".

Verlies van moraliteit

Een *tweede ontwikkeling* die volgens Van Dinten de crisis van de overheid verklaart, is het verlies van moraliteit in het bestuur. "Met hun boek 'Reinventing Government' hebben Osborne en Gaebler van de overheid een bedrijf gemaakt waarin klanten burgers zijn en politici denken in wat werkt en wat niet. Wensen van burgers worden producten, er wordt zoveel mogelijk gemeten en betekenis wordt uitgedrukt in geld en getallen. De marktbenadering is nodig om aan dit model te voldoen. Opiniepeilingen stellen vast wat geleverd moet worden. Je heet verbonden met burgers als je weet welke "producten" zij vragen. Patiënt, burger, leerling worden klant en daarmee consument. Wie carrière wil maken binnen de overheid moet dit bedrijfskundige model aanhangen". Veel ambtenaren, bestuurders en politici zijn opgeleid als econoom, accountant, bedrijfs- en bestuurskundige. Die opleidingen hebben volgens Van Dinten een onderwaardering voor wat er voor mensen werkelijk toe doet: liefde, respect, veiligheid, vrijheid en ontwikkeling, sociale samenhang. Hij ziet bovendien in die opleidingen de maatschappelijke hiërarchie waarin de overheid dienstbaar is aan de burger aan de kant gezet. "Ze wordt vervangen door transactiegerichte benaderingen die op van

alles en nog wat worden toegepast. Als burger was je de baas en hield je toezicht, in de bedrijfskunde ben je klant en krijg je een plaats in de keten. Vooral in omgevingen waar respect en sociale samenhang zouden moeten prevaleren, zie je de gevolgen van die benadering. Lees het net verschenen boek "Wachtkamer van de dood" van Anne-Mei Thei (over het dagelijks leven van dementerende ouderen in een verpleeghuis; red.) en je ziet hoe industriële bedrijfsmatige vormen van organiseren uitpakken: mensen verworden tot rest- en kostenposten".

Bloemen moeten tijd hebben

Binnenlands Bestuur stelt vast dat Van Dinten niet praat in oplossingen. "Ik wil mensen helpen hun waarnemingsvermogen te vergroten". Hij pleit voor stadiumgewijze evoluties: "stapoluties", simpel gezegd: geef bloemen de kans om tot bloei te komen. "Het grote probleem is dat de overheid geen tijd heeft om zaken tot bloei te laten komen. Als er een plan is, wordt vergeten dat het een hele tijd duurt voordat het is uitgevoerd en zijn plaats heeft gevonden. Heel vaak ligt er binnen enkele weken weer een plan. Je ziet het bij veel organisaties: zorgverzekeraars, scholen, zorginstellingen".

Leiders?

Binnenlands Bestuur vraagt of er leiders zijn die de weg weten uit deze crisis. Van Dinten: "In de westerse wereld zijn geen leiders die de problemen aankunnen. Leiderschap is laten zien dat je betekenis waar iedereen het over eens is herkent. En in stand houdt en versterkt wat er bij past. En wat niet past laat imploderen. Probleem is dat er geen gedeeld begrip meer is over fundamentele zaken waar het in een samenleving om draait. Leiderschap wordt dan een vorm van smeeroelie. De bureaucratie moet in zulke omstandigheden kleiner en dienend worden. Zij moet niet de grote betweter zijn die inricht en voorschrijft". Dit alles vraagt volgens Van Dinten andere mensen dan de huidige bewindslieden en een andere selectie van representanten. "De huidige gekozenen zijn rationeel. Ze zeggen dat ze betrokken zijn, maar het gedrag dat bij betrokkenheid hoort, ziet er nogal anders uit".

Signalering

Chris Wiersma: nieuwe ankers bibliotheek nodig

"We praten veel over structuur, management en bestuur en bijna niet meer over de maatschappelijke functie en betekenis. Dat is niet goed. *To serve the community*, de dienstbaarheid aan de gemeenschap is de taak van elke uit publieke middelen bekostigde instelling. En zeker de taak van de openbare bibliotheek. In het ontbreken van debat over de maatschappelijke rol van de bibliotheek zie ik de verklaring voor het tekort aan vernieuwing en het teveel aan herstructurering op basis van het inhoudelijk en analytisch zo dunne rapport van de Stuurgroep-Meijer. De eigenaardigheden van het huidige "vernieuwingsproces" heeft Hans Veen onlangs kritisch en bij vlagen cynisch beschreven (Informatieprofessional, april 2005 *)".

Dat schrijft Chris Wiersma, directeur van de PBC Utrecht, in *Bibliotheek* nr. 13 (8 juli 2005) onder de kop *Krabbende ankers*. Is de openbare bibliotheek nog nodig voor de vrije toegang tot informatie en cultuur? Heeft de bibliotheek dat anker nog in de samenleving of is het door de krachten van wind en getij aan het krabben? Volgens Wiersma is dat laatste het geval, maar hij komt wel met vier nieuwe ankers: *ontwarring, verknoping, herlezing en beschaving*.

Veel hoe, weinig wat

Na een inleiding over de geschiedenis van de betekenis van het openbare bibliotheekwerk voor het maatschappelijk belang van een goed geïnformeerde, aan de cultuur deelnemende bevolking, constateert Wiersma dat het tegenwoordig in het vak vooral gaat over marketing, presentatie en organisatie. "Veel over het hoe, weinig over het wat; nooit meer een inhoudelijke discussie, *anything goes*. Ook daarmee zijn we aangesloten op de huidige, postmoderne tijden. Maar leveren we daarmee nog een bijdrage aan de toegang tot informatie en cultuur voor iedereen?"

"Zo op het eerste gezicht is de missie volbracht. De toegang tot informatie en cultuur lijkt goed verzorgd in de huidige samenleving. Wie daar geen gebruik van wil maken, moet dat toch zelf weten! Lezen wat je lekker vindt, niks lezen als je dat nog fijner vindt!". Wiersma stelt vast dat het huidige medialandschap een enorm en divers

aanbod laat zien. De computer- en Internetrevolutie heeft nog maar zeer kleine delen van de bevolking niet bereikt. De ontwikkelingen in het medialandschap zetten de intermediaire functies volgens Wiersma zwaar onder druk. "Als burgers zelf met Google toegang hebben tot de bronnen, zijn bemiddelaars die verzamelen, schiften, ordenen en presenteren niet meer nodig. De bronnen worden steeds handiger en gelijker op Internet gepresenteerd. Vraag en aanbod vinden elkaar steeds meer zonder tussenpersoon. Reisbureaus, apothekers en autodealers kunnen daarover meepraten".

Wegvallen gedeelde kennis

Wiersma laat vervolgens zien dat er een ontwikkeling is van *general interest* naar *special interest*. Kranten lezen neemt drastisch af. "Wat hebben al die over hun specifieke belangstelling, virtueel over de grenzen heen communicerende burgers straks in *real life* nog met elkaar gemeen, behalve het Nederlands elftal, de Elfstedentocht, de moord op Theo van Gogh en de begrafenis van de paus? Hoe gaat het dan met de betrokkenheid bij samenleving, natie, stad of dorp en buurt? Raken we onze ankers in geschiedenis en cultuur kwijt? En is dat erg? Het wegvallen van gedeelde kennis, percepties en interpretaties vermindert de binding die leden van een samenleving met elkaar hebben. Discussies over de wenselijkheid van nieuwe canons voor de nationale geschiedenis, literatuur en cultuur zijn te verklaren uit zorgen over de vermindering van gemeenschappelijke bindingen. We zien de teloorgang van maatschappelijke en individuele idealen, zoals maatschappelijke betrokkenheid, weten wat er speelt in de wereld, algemene ontwikkeling en persoonlijke eruditie. Kranten zijn het slachtoffer daarvan, bibliotheken ook", aldus Chris Wiersma. Volgens hem lag het hoogtepunt van de openbare bibliotheek in het begin van de jaren negentig. Het aantal uitleningen bereikte in 1990 zijn top, het aantal gebruikers in 1994. Hij voegt er het volgende staatje bij:

	leners:	uitleningen:
1990	96	100
1994	100	96
2002	94	73

"De veronderstelling dat deze achteruitgang te maken heeft met de penetratie van Internet en de doorbraak van de commerciële omroep lijkt niet gewaagd en verder de

voortdurende tariefsverhogingen, de ontleding en de druk op ieders vrije tijd".

"Focus op functies"

Wiersma wijst vervolgens op het WRR-rapport over de media, *Focus op functies* **, en pleit er voor ook in het bibliotheekwerk de functies eerst centraal te stellen. De WRR noemde de openbare bibliotheek in relatie tot het signaleerde risico voor de toegankelijkheid (die volgens de WRR onder druk staat door het toegenomen aanbod). "Ook het klassieke bibliotheekwerk kan hier van belang zijn, zowel waar het gaat om een zoveel mogelijk objectieve, transparante en belangeloze ontsluiting van het aanbod als bij de directe ondersteuning van de consument bij het maken van eigen keuzes". En: "In een hoog-ontwikkelde maatschappij zullen veel burgers zich ook in een weinig inzichtelijk en wellicht chaotisch aanbod een weg weten te banen. Het gaat niet primair om mediatechnische vaardigheden, maar om het vermogen om zinvolle vragen te stellen en om een eigen beredeneerd zoekperspectief te ontwikkelen. De oplossing moet derhalve in hoge mate buiten de mediasector worden gezocht, vooral in het algemeen vormend, voor ieder verplichte onderwijs en in het openbare bibliotheekwerk".

Wiersma deelt de mening van de WRR over de rol van de bibliotheek. Hij komt dan met de vier al eerder genoemde ankers: *ontwarring, verknoping, herlezing en beschaving*.

Ontwarring

Een transparante, belangeloze en onafhankelijke ontsluiting is de basis voor de "ontwarring" van het informatie- en media-aanbod, in de traditionele betekenis van ontsluiting van de collectie. Dit wordt uitgebreid met het informatieaanbod via Internet. Zij omvat tevens het inlichtingen- en advieswerk, waarvoor de collectie slechts één van de bronnen is. Ten slotte rekent Wiersma er ook cursussen toe voor "informatiestrategie": hoe formuleer ik mijn informatievraag, welke zoekstrategie volg ik en hoe beoordeel ik wat ik wat ik vind. De cursussen gaan vooral over het wegen en beoordelen van informatie. Hiermee vervult de bibliotheek een cruciale rol voor de kwaliteit van de informatiesamenleving.

Verknoping

Nauw verwant aan ontwarring is verknoping. Dat is het met elkaar verbinden van informatiebronnen en -stromen met doelgroepen die met elkaar communiceren via fysieke of virtuele platforms. Deze functie vindt vooral digitaal plaats.

Herlezing

De derde functie die Wiersma noemt heet herlezing: bevordering van de leescultuur, omdat lezen op zichzelf een waarde is. Digitale en audiovisuele media bieden een waardevolle toegang tot informatie en cultuur. Maar het geduld, de concentratie en het voorstellingsvermogen die nodig zijn voor het lezen, alsmede de verankering in de schriftcultuur van onze cultuur en tradities maken dat lezen een waardevolle activiteit in zichzelf is. Het beschikken over leesvaardigheden in de ruimste zin des woord maakt burgers kritischer en weerbaarder ten opzichte van digitale en audiovisuele media.

Beschaving

Wiersma signaleert dat beschaving een beladen woord is, maar pleit er wel voor. Beschaving door propaganda voor informatie en cultuur. De openbare bibliotheek als promotor van nieuwsgierigheid. Nieuwsgierigheid waardoor mensen geïnteresseerd zijn in hun directe omgeving, de samenleving en de wereld, ze vragen blijven stellen en moeite willen doen om antwoorden te krijgen. Waardoor mensen kennis willen nemen van nieuwe ontwikkelingen en hun vooroordelen ten opzichte van het nieuwe, het andere en het afwijkende (even) opzij willen zetten. Waardoor mensen naast hun *special interest* tijd over houden voor *general interest*.

Tot slot: het begint bij onszelf

Tot slot merkt Wiersma op een heel eind te kunnen meegaan in de kritiek die mensen als Maarten Asscher en Gerrit Komrij hebben geleverd op de bibliotheek. De weerwoorden uit het vak zijn hem vaak te obligaats en te defensief. Hij pleit er voor marktaanvullend te zijn, zich te richten op onverwachte rijkdommen en niet de collecties af te stemmen op de manifeste vraag. De toenemende commercialisering noemt hij ondermijnend voor het publieke en onafhankelijke karakter van de bibliotheek.

"Openbare bibliotheken moeten hun maatschappelijke rol opnieuw bepalen. Die herbepaling moet gefundeerd zijn in opvattingen over wat goed is voor de samenleving. In essentie is dat net als vroeger het belang van een geïnformeerde en aan de cultuur deelnemende bevolking. Het gaat dus ook nu nog om opvattingen die paternalistisch zijn, ja - nog gruwelijker - misschien zelfs wel elitair! Bibliotheken moeten zich veel minder laten leiden door pragmatisme en opportunisme als gevolg van gemeentelijke bezuinigingen en het verlangen naar hoge gebruikersaantallen en stijgende inkomsten uit contributies en leengelden. Dat vraagt ook van de overheden, om te beginnen van de rijksoverheid, veel helderder opvattingen over betekenis en inhoud van de openbare bibliotheekvoorziening dan tot nu toe zijn bepaald. Maar het begint bij onszelf. De opvattingen van de overheden moeten gevoed worden door een kritische professie, die zich georganiseerd heeft in een branche die niet het instituut maar de functie in de samenleving voorop stelt".

*) Samengevat in Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk van maart/april 2005.

***) Samengevat in Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk van februari 2005.

Signalering

Sterren van Vrij Nederland

Onder de kop *De beste bieb* publiceerde het weekblad *Vrij Nederland* op 18 juni 2005 de uitslag van een bibliothekentest. De hoofdvestigingen van 27 stedelijke bibliotheken werden getest op de volgende punten:

- de kwaliteit en actualiteit van de collectie.
- hoe prettig is het er te vertoeven?
- hoe behulpzaam en doortastend is het personeel?
- hoe gretig en eigenzinnig geeft de bibliotheek vorm aan haar ambitie het kloppend hart van de lokale gemeenschap te zijn?

Uitslag, ingedeeld volgens de toegekende sterren (5 = zéér zéér goed; 4 = zéér goed, 3 = goed, 2 = aardig, 1 = matig):

Vijf sterren (2 bibliotheken):

Amstelveen
Maastricht

Vier sterren (9 bibliotheken):

Alkmaar
Amsterdam
Apeldoorn
Eindhoven
Heerlen
Leiden
Middelburg
Nijmegen
Rotterdam

Drie sterren (8 bibliotheken):

Almelo
Enschede
Groningen
Den Haag
Hoofddorp (Haarlemmermeer)
Schiedam
Utrecht
Vlissingen

Twee sterren (6 bibliotheken):

Almere
Arnhem
Den Bosch
Breda
Emmen
Haarlem

Eén ster (2 bibliotheken):

Amersfoort
Tilburg

Signalering

Adriaan van Geest:

VN-test bevestigt vooroordeel

"De test is een bevestiging van een al lang bestaand en buitengewoon hardnekkig vooroordeel, namelijk dat een bibliotheek vooral bedoeld is om literaire boeken voor een prikkie te kunnen lezen". Dat zegt Adriaan van Geest, directeur van de Openbare Bibliotheek Haarlemmermeer, in de Informatie Professional van juli/augustus 2005, over de bibliothekentest in Vrij Nederland van 18 juni 2005.

Goede zitjes

Van Geest: "Het testpanel was - zo blijkt uit de beoordelingen - vooral geïnteresseerd in dichtbundels en in dikke naslagwerken. Ook goede zitjes droegen bij tot een hoog sterrengehalte, terwijl een piepende kopieermachine en stoeltjes met rechte ruggen zonder pardon leidden tot een

degradatie naar de één-sterrencategorie. De redactie heeft in haar testwijsheid bovendien besloten om alléén hoofdvestigingen in het onderzoek mee te nemen en al die prachtige filialen links te laten liggen. Terwijl juist dáár de bibliotheekvernieuwing zich manifesteert. Een staaltje van gebrekkige research op de VN-redactie".

Verouderd

Van Geest zegt verder: "Wij van de bibliotheken doen al jaren erg ons best om het stoffige imago af te schudden. De dertigers uit de grachtengordel - en daartoe reken ik de gemiddelde VN-redacteur - hebben daar echter geen weet van. Zij behoren tot de leeftijdscategorie (van 28 tot 40 jaar) die in ons ledenbestand nog het meest ondervetegenwoordigd is. Geen wonder dat zij hardnekkig aan verouderde beoordelingscriteria blijven vasthouden - waarvan een "oude" Ierse bibliotheek op het omslag een sprekend symbool is. De strijd ter uitbanning van het stoffige imago blijkt nog lang niet gestreden; het pleit voor de bibliotheekvernieuwing is nog niet beslecht", aldus Van Geest.

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 10 organisaties: Bblionet Groningen, Bibliotheekservice Fryslân, PBC Drenthe, Overijsselse Bibliotheekdienst, Biblioservice Gelderland, PBC Utrecht, ProBiblio (PSO voor Noord- en Zuid-Holland), Zeeuwse Bibliotheek, Cubiss (v/h PBC Noord-Brabant) en Bibliotheekhuis Limburg. De relatie tussen deze 10 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u mij op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. **Graag zelfs.** De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar.

Bent u het met opinies in deze Nieuwsbrief:

- helemaal niet eens;
- niet helemaal eens;
- een beetje wel eens;
- helemaal wel eens?

Laat het weten. Reacties en spontane bijdragen worden gepubliceerd. De enige eis is dat ze leesbaar zijn, niet te lang en niet in strijd met de Nederlandse Grondwet.

Ze mogen wel in strijd zijn met de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid, het Koepelconvenant, het rapport-Meijer, de rapporten van de Raad voor Cultuur, OCW-nota's, VOB-beleidsnotities, PBC-notities, WSF-notities en notities van organisatie-adviesbureaus.

WK